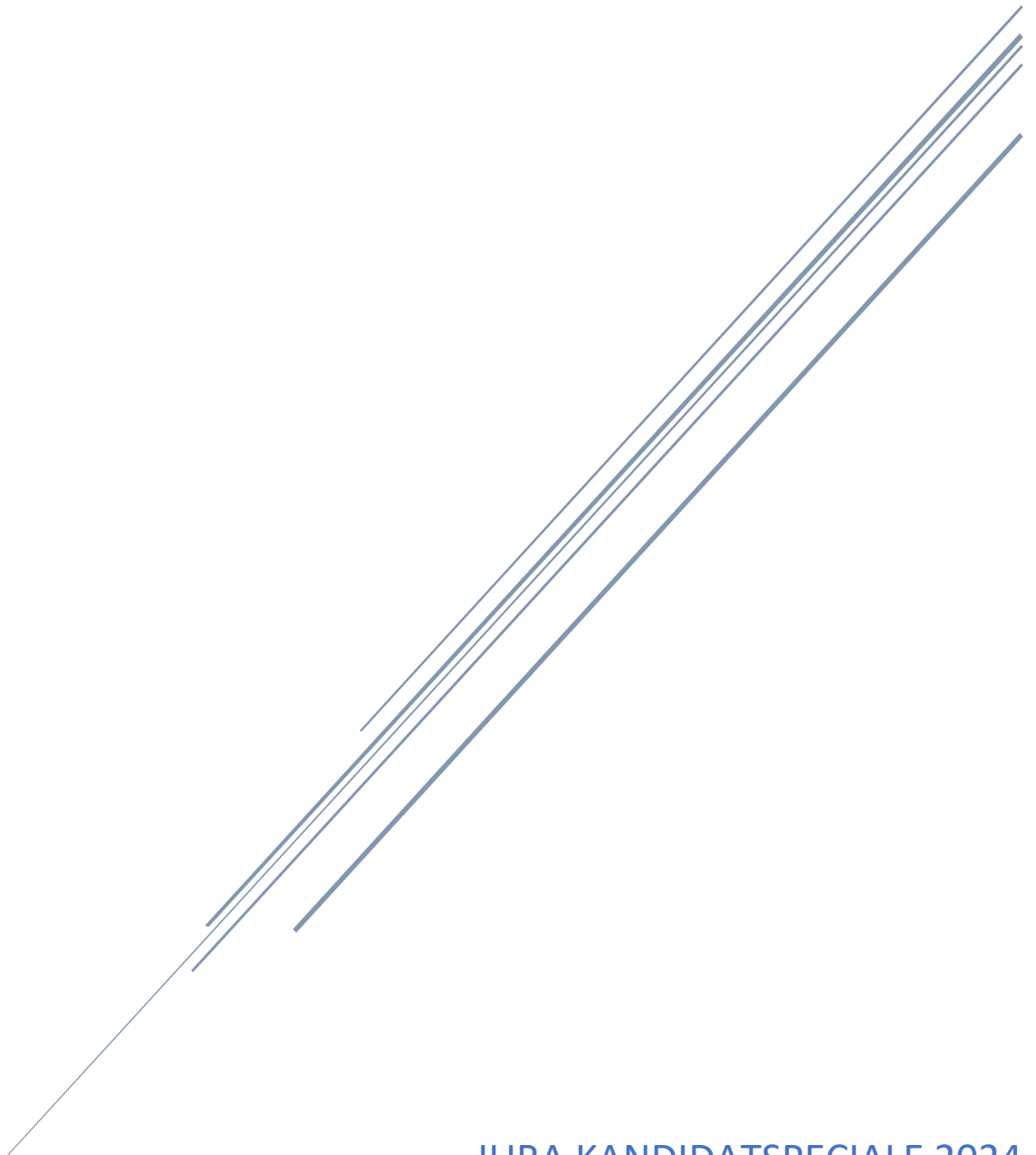

MISBRUG AF DET USKIFTEDE BØ

Udarbejdet af Charlotte Cendi Langhoff Kristjansson

JURA KANDIDATSPECIALE 2024
AALBORG UNIVERSITET

Titelblad

Uddannelse:	Aalborg universitet
Fagområde:	Familieformueret
Afhandling:	Kandidatspeciale
Projekttitel:	Misbrug af det uskiftede bo
Engelsk titel:	Abuse of the unpartitioned estate
Forfatter:	Charlotte Cendi Langhoff Kristjansson
Studienummer	20190193
Vejleder:	Gitte Meldgaard Abrahamsen
Antal anslag:	87.723

Indholdsfortegnelse

Titelblad.....	1
1. Abstract	4
2. Indledning.....	6
2.1. Problemformulering	7
3. Afgrænsning.....	7
4. Metode	8
4.1 Loven.....	8
4.2 Retspraksis.....	8
4.3 Retsslitteratur	9
5. Uskiftet bo	9
5.1 Generelt.....	9
5.2 Betingelser for at der kan ske udlevering til uskiftede bo.....	10
5.2.1 Ægteskab og formuefællesskab	10
5.2.2 Samtykke til uskiftet bo.....	11
5.2.3 Krav om solvens.....	11
5.2.4 Andre betingelser	12
5.2.5 Aktiver der er omfattet af det uskiftede bo	12
6. Arvelovens § 29, Misbrugsbestemmelsen.....	13
6.1 Generelt.....	13
6.1.1 Arveloven § 29.stk.1.....	13
6.1.2 Livsarvinger.....	13
6.1.3 Godtgøre.....	13
6.1.4 Misbrug	14
6.1.5 Rådighed	14
6.1.7 Væsentlig formindskelse	15
6.1.8 Nærliggende fare	16
6.1.9 Skifte	16
6.2 Arveloven § 29, stk. 2.	17
6.2.1 Uforsvarlige spekulationsforretninger.....	18
6.2.2 Urimeligt forbrug.....	18
6.2.3 Tegning af uforholdsmæssig stor pensions- eller forsikringsordning	19
6.2.4 Ydelse af gaver.....	20
6.2.5 Forskel på gaver imellem børn.....	22
6.2.6 Overdragelse af fast ejendom	22
6.2.7 Andre begunstigelser.....	24
6.2.8 Delkonklusion	24
6.3 Arveloven § 29, stk. 3.	25

6.3.1 Delkonklusion	26
6.4 Arveloven § 29, stk. 4	26
6.4.1 Delkonklusion	27
7. Arveloven § 30	27
7.1 Generelt	28
7.1.2 Fuldstændig særeje	29
7.2 Delkonklusion	30
8. Arveloven § 31	30
8.1 Generelt	30
8.2 Tidsfrister og betingelser for omstødelse	31
8.3 Ond tro	32
8.4 Delkonklusion	33
9. Konklusion	34
Litteraturliste	36

1. Abstract

Approximately 22-23% of all completed estate cases in Denmark result in undivided estates, meaning the surviving spouse retains the estate and has full control over it. This gives the surviving spouse almost the same rights over the estate as if they were the actual owner, meaning they can dispose of the estate as they wish. The surviving spouse thus has nearly the same rights as the original owner of the estate, and there is no immediate need for them to divide the estate with the heirs.

It is important to note that although the surviving spouse has these extensive rights, there are still restrictions. According to Danish Inheritance Law, the surviving spouse is prohibited from reducing the estate's value in such a way that it harms the inheritance rights of the heirs. This means the surviving spouse cannot use the estate in a manner that is unreasonable or abusive, such as selling or transferring valuable assets in a way that significantly diminishes the estate's value.

If the surviving spouse significantly reduces the estate's value, or if there is a foreseeable risk of this happening, the court may require the estate to be divided. This safeguard is in place to ensure that the surviving spouse does not abuse the estate to the point where the descendants lose their inheritance.

Although the law imposes certain restrictions, there is no clear definition in the law as to when an abuse of the undivided estate occurs, or what specifically constitutes such abuse. However, Section 29(2) of the Inheritance Act outlines some examples of situations that could be considered abuse of the undivided estate, such as giving large gifts or providing other financial benefits to a single heir. The law does not specify when gifts are too large or when transactions that reduce the estate's value to such an extent that it constitutes abuse of the undivided estate. This creates some uncertainty, as it depends on a comprehensive assessment in each case to determine whether the surviving spouse's actions fall under the category of abuse. Therefore, it is up to the courts to make a concrete evaluation in each case to determine whether there has been an unfair reduction of the estate's value, which could result in consequences for the surviving spouse.

The purpose of this thesis is to examine how abuse of the undivided estate is assessed and what consequences it may have for the surviving spouse. Specifically, it will explore what constitutes abuse in relation to the undivided estate and how the law addresses such cases. Additionally, it will focus on the practical legal consequences for the surviving spouse if abuse is identified.

The thesis employs the dogmatic legal method, which is used to determine applicable law. In this context, various legal sources will be analyzed, including the Inheritance Act, the legislative materials related to it, and relevant case law. Legal literature will also be used as a contribution to interpretation and to elaborate on what the applicable law is.

The examination of legal sources shows that the courts carry out a thorough, overall assessment of the undivided estate in cases of potential abuse. Among other things, the court considers how much and how quickly the estate has been diminished. It is also an important factor whether there has been any form of counter-performance associated with a gift-like transaction, such as a right of residence in the case of the transfer of real property. This means that the court will make a

comprehensive assessment of the economic reduction, any underlying reasons for this that serve the surviving spouse's interest, and what the surviving spouse has intended with the dispositions. The conclusion of this thesis is that it is very difficult to precisely outline the conditions that need to be met before abuse of the estate can be declared. It depends on an overall, case-by-case assessment, in which various factors must be considered in determining whether the actions are abusive or in conflict with the value of the estate.

2. Indledning

Når der sker dødsfald mellem ægtefæller, skal længstlevende ægtefælle besluttes hvilken skifteform der skal benyttes. Der vælges meget hyppigt at boet udleveres til uskiftet bo, faktisk udgør dette omkring 21-23% af alle afsluttede dødsboskiftesager. I 2023 er 1363 dødsboer udtaget af længstlevende ægtefælle til uskiftede bo ud af 60530 afsluttede dødsboer, hvilket svarer til ca. 22,5% af alle afsluttede dødsbosager.¹

Der kan være forskellige begrundelser for at vælge at sidde i uskiftet bo fremfor at lade boet skifte med det samme.

En af grundende kan være, at ved at undlade at skifte boet, så kan længstlevende ægtefælle råde over den samlede formue og hermed opretholde sin hidtidige levestandard. Dette kan anses som en fordel for længstlevendes ægtefælle.

Det kan være meget bebyrdende for længstlevende ægtefælle at skulle skifte med førstafdødes livsarvinger, da denne hermed vil blive stillet dårligere økonomisk. Det vil eksempelvis kunne resultere i at længstlevende skal frigive nogle midler, der kan være bundet op i boligen og dette vil kunne resultere i at længstlevende kan risikere at skulle sælge boligen og dermed gå fra hus og hjem for at skifte med arvingerne.

En anden grund kan være, at det kan virke meget uoverskueligt at skulle foretage et skifte når man er følelsesmæssigt i sorg og dermed kan det være fristende for længstlevende ægtefælle at undlade at skifte boet med det samme.

Ved at lade længstlevende ægtefælle hensidde i uskiftet bo, vil denne have mulighed for at råde over den samlede formue. Længstlevende ægtefælle har dog ikke fri råderet over boets formue da denne rådighed bliver begrænset af misbrugsreglerne, i Arvelovens § 29. Reglerne i Arveloven vil nøje blive gennemgået i denne fremstilling. Misbrugsreglens formål er at beskytte førstafdøde ægtefælles livsarvinger da den længstlevende ægtefælle har rådighed over deres arv. Disse modstridende interesser kan skabe gnidninger imellem længstlevende ægtefælle og livsarvingerne, hvilket ses i retspraksis.

Da reglerne omkring misbrug af det uskiftede bo ikke er fuldstændig klare og tydelige, kan dette skabe en vis usikkerhed for længstlevende ægtefælle om dennes råderet.

Længstlevende ægtefælle kan grundet denne usikkerhed omkring reglerne på forskellig vis u hensigtsmæssigt komme til at misbruge det uskiftede bo.

Såfremt der statueres misbrug af det uskiftede bo, er det interessant at undersøge hvad konsekvensen af dette i givet fald vil være.

Denne fremstillings formål er at skabe klarhed over retsområdet omkring reglerne om misbrug af det uskiftede bo og bringer mig frem til følgende problemformulering.

¹ <https://www.domstol.dk/om-os/tal-og-fakta/skiftesager/>

2.1. Problemformulering

Hvornår foreligger der misbrug af det uskiftede bo, og hvad er retsvirkningerne af det?

3. Afgrænsning

Formålet med denne fremstilling er at undersøge, hvornår der kan være tale om misbrug af det uskiftede bo, og hvad der sker, hvis dette konstateres. Der er fokuseret på, hvordan den længstlevende ægtefælle skal håndtere den førstafdøde ægtefælles formue, og hvornår denne håndtering går ud over de regler, der er sat for det uskiftede bo, hvilket dermed kan betragtes som misbrug. Derudover vil jeg se på, hvordan misbruget påvirker livsarvingernes rettigheder og hvilke muligheder de har for at reagere, hvis de mener, at den længstlevende ægtefælle har handlet forkert.

Jeg har valgt at udelade emner som testamenter og arvens fordeling herefter da de ikke er relevante for misbrug af det uskiftede bo. Selvom testamenter kan spille en vigtig rolle i, hvordan arven fordeles, vil der ikke blive gået ind i det her da emnet dermed bliver for overfladisk. Ligeledes vil ægtefællernes aftaler i ægtepagter ikke blive behandlet i denne fremstilling. Ægtepagter kan selvfølgelig have stor betydning for, hvordan formuen er delt mellem ægtefællerne, men de er ikke nødvendige for at forstå misbrugsbegrebet af det uskiftede bo.

Denne afgrænsning betyder, at der kun fokuseres på, hvad der konkret udgør misbrug af det uskiftede bo jf. Arvelovens § 29, og hvilke konsekvenser det kan have såfremt dette gør sig gældende. Der vil blive undersøgt, hvornår den længstlevende ægtefælle overskrider de rammer, der gælder for det uskiftede bos forvaltning, og hvad der kan ske, hvis det viser sig at være misbrug af det uskiftede bo. Der vil også være fokus på, hvordan livsarvingerne kan beskytte deres rettigheder og de muligheder, de har for at handle, hvis de mener, at boet er blevet formindsket på baggrund af misbrug.

Alt i alt er formålet med fremstillingen at give en klar og afgrænset forståelse af, hvad misbrug af det uskiftede bo indebærer, og hvordan livsarvingerne kan reagere på det, hvis det sker. Der vil ligeledes også undersøges, hvilke retsvirkninger der følger for den efterlevende ægtefælle, hvis der konstateres misbrug af det uskiftede bo.

4. Metode

Fremstillingens formål er at fastlægge, hvad gældende ret er for, at der foreligger misbrug af det uskiftede bo og hvilke retsvirkningerne der er herved.

For at kunne besvare fremstillingens problemformulering på bedste og mest uddybende måde, skal der benyttes en metode der bedst kvalificerer sig hertil. Den retsdogmatiske metode har til formål at analysere, systematisere og beskrive gældende ret².

Da formålet er at undersøge hvad gældende ret er i forhold til misbrug af det uskiftede bo, vil der blive analyseret forskellige retskilder for at nå frem til hvad der anses som gældende ret. Fremstillingens retskilder udgør primært loven, forarbejder og retspraksis, og der vil ligeledes inddrages juridisk litteratur.

4.1 Loven

Fremstillingen vil primært tage udgangspunkt i Arveloven, da denne lov udgør den højeste retskilde på området og dermed har afgørende betydning for forståelsen af misbrug af det uskiftede bo.³ Der vil blive foretaget en ordlydsfortolkning af Arvelovens § 29, som beskriver misbrug af det uskiftede bo.

Forarbejderne kan bidrage med en dybere forståelse af, hvad lovgiverne har ønsket at opnå med bestemmelsen, og hvad der skal til før det kan anses som et misbrug af det uskiftede bo.

For at nå frem til hvilke konsekvenser af et eventuelt misbrug vil jeg også inddrage Arvelovens § 30 og § 31. Disse bestemmelser har betydning for, hvordan misbrug af det uskiftede bo skal håndteres, og hvilke konsekvenser det kan have for længstlevende ægtefælle og det uskiftede bo. Disse bestemmelser er vigtige at forstå i sammenhæng med § 29, da de rummer bestemmelser om boets videre administration og arvingernes rettigheder.

Derudover vil der blive inddraget andre bestemmelser i Arveloven, for eksempel regler om, hvordan boet skal forvaltes, og hvad der kan vurderes som uretmæssige handlinger i relation til boets værdier.

Formålet med denne analyse er ikke kun at undersøge hvornår der foreligger misbrug af det uskiftede bo, men også at fastlægge retsvirkningerne af misbruget i sig selv.

4.2 Retsspraksis

I denne fremstilling er der valgt et større antal relevante afgørelser for at belyse, hvad domstolene særligt lægger vægt på, når de skal vurdere, om der er sket misbrug af det uskiftede bo. Da misbrugsbegrebet ofte er vanskeligt at definere entydigt, foretager domstolene i hver enkelt sag en grundig helhedsvurdering af de konkrete omstændigheder og forhold. Denne helhedsvurdering indebærer, at domstolene vurderer forskellige forhold, som alle kan have indflydelse på afgørelsen. Det er derfor vigtigt at forstå, hvilke hensyn og aspekter domstolene finder mest væsentlige i deres vurdering af, om der er tale om et reelt misbrug af det uskiftede bo.

² Retsvidenskabsteori s. 211

³ Retsvidenskabsteori s. 264

Retspraksis peger på, at domstolene blandt andet lægger stor vægt på, hvordan boet er blevet forvaltet økonomisk. Det omfatter blandt andet vurderingen af, om der er blevet foretaget gavedispositioner, der kan have forringet det uskiftet bos værdi eller på anden måde skadet livsarvingers interesser.

Længstlevendes ønsker og baggrunde for de foretagne dispositioner er også relevante at inddrage i vurderingen.

Dette ses ligeledes retspraksis, nemlig at domstolene ikke blot vurderer de konkrete økonomiske dispositioner, men også tager højde for de bagvedliggende forhold, herunder længstlevendes baggrunde for at foretage dispositionerne, der kan være afgørende for, om der foreligger misbrug af det uskiftede bo.

4.3 Retslitteratur

Der vil i fremstillingen ligeledes inddrages relevant litteratur, herunder forskellige lærebøger og den kommenteret udgave af Arveloven. Den juridiske litteratur inddrages i betydeligt omfang igennem fremstillingen. Baggrunden herfor er, at loven og forarbejderne ikke besvarer fremstillingens problemformulering klart og tydeligt. Til trods for at forfatterne heraf savner legitimitet til at fastlægge gældende ret, kan den juridiske litteratur medvirke til et meningsfuldt fortolkningsbidrag til forståelsen af hvad der er gældende ret på retsområdet.⁴

5. Uskiftet bo

5.1 Generelt.

Når den ene ægtefælle afgår ved døden, skal der foretages et skifte.

Her har den længstlevende ægtefælle mulighed for at sidde i uskiftet bo, jf. AL § 17 såfremt betingelserne i AL § 17-19 er opfyldt.

Uskiftet bo giver den længstlevende en mulighed for at udskyde skiftet og dermed undlade at skifte boet med fælles livsarvinger og med førstafdødes særlivsarvinger.

Dette kan have en økonomisk fordel for længstlevende ægtefælle, der herved ikke behøver at udrede arv til arvingerne men i stedet råde over den samlede formue.

Dette kan være en fordel såfremt formuen er bundet op i fast ejendom, her kunne længstlevende ægtefælle være tvunget til at stifte lån for at kunne udbetale arven til livsarvingerne eller ligefrem være tvunget til at sælge boligen for at kunne udbetale arven.

Det er ikke altid den bedste løsning for længstlevende ægtefælle at sidde i uskiftet bo, da der er forskellige situationer der ligefrem kan besværliggøre tingene for længstlevende.

⁴ Retsvidenskabsteori s. 397

Længstlevende ægtefælle kan altid vælge at skifte med livsarvingerne, i levende live. Dette kan være relevant såfremt denne ønsker at indgå et nyt ægteskab. Ved indgåelse af ægteskab skal der altid foretages skifte. Alder er en vigtig faktor. Jo yngre længstlevende er, jo større sandsynlighed er der for at møde en ny person som man ønsker at indgå ægteskab med.

Selvom det er muligt for længstlevende ægtefælle at sidde i uskiftet bo, og det i nogle tilfælde giver rigtig fin mening, skal det nøje overvejes om det er fornuftigt for den enkelte.

Det kan have nogle uhensigtsmæssige konsekvenser, herunder skattemæssige. Længstlevende ægtefælle overtager førstafdøde ægtefællesforpligtelser herunder skatteforpligtelser. Det kan ligeledes give nogle følelsesmæssige komplikationer, dette kan vise sig ved at førstafdøde ægtefælles livsarvinger ikke er helt tilfredse med måden deres arv forvaltes på og kan resultere i splid i familien.

Værdien af boet opgøres på tidspunktet der skiftes. Det er dermed ikke værdien boet havde da den første ægtefælle gik bort der er relevant. Det betyder at såfremt længstlevende ægtefælle har forøget formuen vil denne forøgelse også tilhøre førstafdøde ægtefælles bodel. Halvdelen af boet der skiftes tilhører den førstafdøde ægtefælle og ligeledes tilhører den anden halvdel af boet den længstlevende ægtefælle.

5.2 Betingelser for at der kan ske udlevering til uskiftede bo

Betingelserne for at den længstlevende ægtefælle kan få lov at sidde i uskiftet bo findes i Arvelovens kapitel 4.

5.2.1 Ægteskab og formuefællesskab

Den absolutte grundlæggende betingelse for at længstlevende kan sidde i uskiftet bo er, at der foreligger et gyldigt ægteskab. Samlevende kan ikke sidde i uskiftet bo, ej heller selv om de har boet sammen i mange år og efterlader sig fælles livsarvinger.

Den længstlevende ægtefælle har ret til at overtage ægtefællernes delingsformue til uskiftet bo med deres fælles livsarvinger. jf. Arveloven § 17. Det er ligeledes muligt for længstlevende ægtefælle at overtage boet til uskiftet bo såfremt ægtefællerne har en formueordning der bliver til delingsformue ved den første ægtefælles død. Dette gør sig gældende ved skilsmissesæreje eller kombinationssæreje mens det modsat ikke er muligt at få boet udleveret til uskiftet bo i tilfælde af at ægtefællerne har fuldstændig særeje.⁵

⁵ Betænkning nr. 1473/2006, s. 120

5.2.2 Samtykke til uskiftet bo

Det er en betingelse at førstafdøde efterlader sig livsarvinger, som længstlevende kan sidde i uskiftet bo med. Såfremt førstafdøde ikke efterlader sig livsarvinger som længstlevende kan sidde i uskiftet bo med, vil der slet ikke kunne foreligge et uskiftet bo.

Såfremt førstafdøde efterlader sig særlivsarvinger, skal disse give samtykke til at boet kan udleveres til uskiftet bo, jf. Arveloven § 18, stk.1

Samtykket kan gives som et forhåndssamtykke eller det kan gives efter førstafdødes død ⁶

Såfremt særlivsarvingen er umyndig eller hvis der er beskikket skifteværge for denne, så kan skifteretten tillade boets udlevering til uskiftet bo såfremt værgeren eller skifteretsværgeren samtykker hertil og det vurderes forsvarligt under hensyn til livsarvingernes interesser og den længstlevendes forhold, jf. Arveloven § 18, stk.2.⁷

For så vidt at boet udleveres til uskiftet bo med den førstafdødes mindreårige særlivsarvinger, overtager den længstlevende ægtefælle, forørgelsespligten over for dem, jf. Arveloven § 18, stk. 3.

Der kræves derimod ikke samtykke fra fælles livsarvinger.

5.2.3 Krav om solvens

Såfremt længstlevende ikke råder over tilstrækkelige midler i sin bodel eller sit fuldstændige særeje til at kunne dække sine forpligtelser, kan boet ikke udleveres til uskiftet bo. Der vil i vurderingen blive taget hensyn til arv fra førstafdødes fuldstændig særeje samt erstatnings-, forsikrings- og pensionsbeløb der tilfalder længstlevende jf. Arveloven § 19, stk. 1.

Hvis insolvensen efter boets forhold anses for ubetydelig, kan skifteretten dog alligevel tillade at boet udleveres til uskiftet bo, jf. Arveloven § 19, stk.2.

Boet kan uanset Arveloven § 19, stk.1, udleveres til uskiftet bo såfremt førstafdødes livsarvinger samtykker hertil efter de er blevet gjort bekendt med længstlevendes insolvens.

Arveloven § 19, stk. 4 bestemmer derimod at boet ikke kan udleveres såfremt længstlevende ægtefælle efter udleveringen ikke råder over tilstrækkelige midler til at dække både førstafdødes samt egen forpligtelser.

Baggrunden for betingelsen skal ses i lyset af ønsket om at beskytte førstafdødes livsarvinger samt eventuelle kreditorer. Det anses som uhensigtsmæssigt at lade midlerne i det uskiftet bo forsvinde på baggrund af længstlevende ægtefælles mindre gode økonomi.

⁶ arv og skifte 2017, side 78

⁷ arv og skifte 2017, side 78

5.2.4 Andre betingelser

"Hvis den længstlevende ægtefælle ønsker at sidde i uskiftet bo, skal længstlevende ægtefælle anmode skifteretten om det, jf. § 20 i Arveloven. Derefter vil skifteretten informere førstafdøde ægtefælles livsarvinger om, at boet bliver udleveret som uskiftet bo, jf. Arveloven § 21. På den måde bliver alle relevante parter oplyst om beslutningen.

Hvis den længstlevende derimod er umyndig, under værgemål, eller hvis der er udpeget en skifteværge, kan boet kun blive udleveret som uskiftet bo, hvis skifteretten vurderer, at det er bedst for den længstlevende ægtefælle. Det er altså ikke noget, der automatisk sker, men en beslutning, som skifteretten tager på baggrund af, hvad der vurderes at være i den længstlevende ægtefælles bedste interesse. Her vil skifteretten kigge på både økonomiske og personlige forhold, for at sikre, at det uskiftede bo bliver forvaltet på den bedst mulige måde.

5.2.5 Aktiver der er omfattet af det uskiftede bo

Efter førstafdødes dødsfald, skal der inden seks måneder indleveres en formueoversigt til skifteretten, jf. Arveloven § 22, stk.1. Oversigten skal indeholde en oversigt over

- Førstafdødes delingsformue
- Længstlevendes delingsformue
- De i § 23, stk. 2-6 nævnte midler, der omfatter længstlevendes egne livsforsikringer, pensionsordninger, mv.
- Længstlevendes fuldstændige særeje
- Førstafdødes fuldstændige særeje

Førstafdødes livsarvinger har ret til aktindsigt i denne oversigt. Formålet herved er, at opgøre boets størrelse og sammensætning. Formueoversigten kan tjene til bevis, såfremt en livsarving senere måtte få mistanke om at længstlevende misbruger rådigheden af det uskiftede bo.⁸

Det uskiftede bo omfatter alt, hvad den længstlevende ægtefælle erhverver, dog begrænset af, at dette ikke er gjort til fuldstændigt særeje, jf. arvelovens § 23, stk. 1. Der gælder særlige regler om en række forsikringsydelser, herunder livsforsikringer, pensioner mv. der tilfalder længstlevende efter førstafdøde ægtefælles død og som antages ikke at være forbrugt i det uskiftede bo ved skifte af længstlevende i levende live, jf. AL § 23, stk. 2. de indgår modsætningsvis i boet såfremt skiftet sker ved længstlevendes død. Det samme gør sig gældende for længstlevendes egne livsforsikringer, pensionsrettigheder mv. jf. AL § 23, stk.3.

Såfremt længstlevende modtager arv, gave, pensionsydelser samt andre lignede ydelser fra tredjemand kan holdes ude af boet, såfremt længstlevende anmoder om skifte senest tre måneder

⁸ Arv og skifte s. 82

efter modtagelse af ydelsen. Jf. AL § 23, stk.7. Modsat indgår disse ydelser det uskiftede bo hvis længstlevende ikke overholder denne frist og skal dermed indgå i delingen med livsarvingerne som længstlevende sidder i uskiftet bo med.⁹

6. Arvelovens § 29, Misbrugsbestemmelsen

6.1 Generelt.

6.1.1 Arveloven § 29.stk.1.

*”§ 29. Hvis en **livsarving** efter den førstafdøde ægtefælle **godtgør**, at den længstlevende ægtefælle ved **misbrug** af sin **rådighed** over det uskiftede bo **væsentligt har formindsket** dette eller har fremkaldt **nærliggende fare** for en sådan formindskelse, skal den længstlevende ægtefælle **skifte** med den eller de livsarvinger, som forlanger dette.*

6.1.2 Livsarvinger

Første afdødes **livsarvinger**, er dennes børn, dette gør sig gældende både for biologiske og adopterede børn. Såfremt et af disse børn er gået bort, vil dennes barn, altså barnebarnet, træde i stedet jf. Arvelovens § 1, stk.2.

Førstafdøde ægtefælles livsarving, kan være både eget særbarn eller en fælles livsarving med længstlevende ægtefælle. Da der i bestemmelsen er tale om førstafdøde ægtefælles livsarving, skal det bemærkes at bestemmelsen ikke gør sig gældende for længstlevende ægtefælles særlivsarving. Det er dermed førstafdøde ægtefælles livsarvinger der kan kræve boet skiftet, og kun de livsarvinger hvis arveret der er aktuel, det betyder at det altså ikke kan kræves skiftet af børnebørnene såfremt deres forældre er i live.

6.1.3 Godtgøre

Det fremgår af Arveloven § 29, at det uskiftet bo kan kræves skiftet, såfremt det kan **godtgøres** at den længstlevende ægtefælle ved misbrug væsentlig har formindsket dette eller såfremt der er nærliggende fare herfor.

Det er altså livsarvingerne, der skal godtgøre forholdende og som har bevisbyrden for at der er foretaget dispositioner, der står i misforhold til det uskiftede bos formue og der dermed foreligger misbrug af boet.

⁹ Arv og skifte s. 83

I sagen TFA 2018.110/2,¹⁰ havde længstlevende ægtefælle, der sad i uskiftet bo med sine fire fælles livsarvinger solgt ejendomme til tredjemand. Den ene livsarving krævede boet skiftet da salget var sket til en værdi langt under vurderingspris. Længstlevende ægtefælle gjorde gældende at, salget var sket uden ejendomsmægler og med en beboelsesret mod betaling af forbrug. Både længstlevende og de øvrige arvinger gjorde gældende at dette var de bedst mulige vilkår. Skifteretten fandt under disse omstændigheder ikke at livsarvingen havde godtgjort at længstlevende havde misbrugt sin rådighed over det uskiftede bo.

Modsat gjorde sig gældende i TFA 2011.437 Ø¹¹, hvor længstlevende ægtefælle sad i uskiftede bo med førstafdødes særbørn. I denne sag havde længstlevende ægtefælle haft et forbrug der ikke var forsvarligt i forhold til boets formue. Det blev anført at længstlevende ægtefælles forbrug forløb sig til 15.000kr pr. måned og at boet ville være forbrugt hurtigt hvis dette fortsatte. Skifteretten udtalte *”at særbørnene i tilstrækkelig grad har godtgjort, at efterlevende ægtefælle ved misbrug af sin rådighed over det uskiftede bo væsentligt har formindsket dette.”*

Det fremgår dermed af dommene, at det er afgørende at livsarvingernes evne til at godtgøre at der forelægger misbrug af det uskiftede bo har afgørende betydning for om der tillades skifte.

6.1.4 Misbrug

Arvelovens § 29, kaldes ofte for misbrugsreglen og dette skyldes at misbrug er det afgørende begreb i bestemmelsen. § 29, stk. 1 definerer ikke hvad misbrug er og det er derfor nødvendigt at sammenholde den med § 29, stk.2.

Det fremgår af § 29, stk.2, at *misbrug* af rådigheden over boet betragtes navnlig som uforsvarlige spekulationsforretninger, urimeligt forbrug, tegning af en uforholdsmæssig stor pensions- eller forsikringsordning samt ydelse af gaver eller andre begunstigelser, der står i misforhold til det uskiftede bos formue, jf. Arveloven § 29, stk.2. Ordet *navnlig* giver anledning til at fortolke, at dette ikke er en udtømmende liste ud fra ordlydsfortolkning, dermed kan der forekomme yderligere forhold der kan blive betragtet som misbrug.

Disse forhold vil blive gennemgået mere i dybden senere i fremstillingen.

6.1.5 Rådighed

Længstlevende ægtefælle udøver i levende live en ejers rådighed over det uskiftede bo, jf. Arveloven § 24, stk.1. Denne rådighed har dog sine begrænsninger jf. misbrugsreglen i Arveloven § 29. En ejer, der har fuld rådighed kan i princippet bortgive hele sin formue, således gør det sig ikke gældende for den, der sidder i uskiftet bo. Den længstlevende ægtefælle, som sidder i uskiftet bo har rådighed

¹⁰ TFA 2018.110/2

¹¹ TFA 2011.437 Ø

over boet i den forstand at denne kan foretage forskellige dispositioner såsom at sælge boets aktiver eller foretage vederlagsfrie overdragelser af disse, dog under hensyn til førstafdødes livsarvinger.

Ligeledes er der nogle begrænsninger for længstlevende ægtefælle i dennes testationsret.

Længstlevende ægtefælle kan ved testamente kun råde over den del af det uskiftede bo, som der efter dennes død falder i arv efter denne, jf. Arveloven § 24, stk.2. Der beregnes ikke arv fra førstafdøde til længstlevende ved længstlevendes død, jf. Arveloven § 28, stk.2 og dermed tilfalder halvdelen af det samlede bo længstlevende som denne dermed kan testere over. Testationskompetencen kan dog ved ægtefællernes fælles testamente være udvidet således at længstlevende kan råde over det samlede bo¹²

Er der ved førstafdødes død eller på et senere tidspunkt skiftet men en eller flere af livsarvingerne, ændres den del af boet der falder i arv efter længstlevende. Det kan være ganske omfangsrigt og kompliceret at lave disse beregninger.¹³

Såfremt længstlevende ægtefælle overskrider sin testationskompetencer, kan testamentet tilsidesættes af domstolene, jf. dom UfR 1986.360 V,¹⁴ her sad længstlevende ægtefælle i uskiftet bo med dennes og førstafdødes fællesbarn.

Længstlevende ægtefælle oprettede nyt testamente med sin nye samlever, hvor livsarvingen først skulle arve efter dennes død. Landsretten fandt ikke at det var førstafdøde ægtefælles hensigt at længstlevende ægtefælle skulle arve mest muligt på bekostning af fællesbarnet og testamentet blev derfor tilsidesat.

Hensynet til førstafdøde ægtefælles livsarvinger viser sig i den indskrænkende råden for længstlevende ægtefælle.

Såfremt der er sket væsentlig formindskelse af boet grundet misbrug af rådigheden kan længstlevende være forpligtet til at skifte.

Det betyder omvendt også, at længstlevende ikke er forpligtet til at skifte hvis formindskelsen ikke skyldes misbrug af rådigheden, men det i stedet skyldes andre omstændigheder herunder eksempelvis ydre omstændigheder som inflation.

6.1.7 Væsentlig formindskelse

Når det skal vurderes hvorvidt der foreligger misbrug, skal der altså ud fra ordlydsfortolkning være tale om *misbrug*, være sket en *væsentlig formindskelse* af boet eller være *nærliggende fare* for en væsentlig formindskelse af boet.

Det er dermed ikke nok alene at der foreligger en formindskelse af boet, det skal i bestemmelsens ordlyd ligeledes være tale om en væsentlig formindskelse.

¹² Arv og skifte s. 83

¹³ Arveloven med kommentarer, s.161

¹⁴ UfR 1986.360 V

Længstlevende har ret til "at spise formuen op" og der skal være tale om et helt ekstravagant forbrug, før der skal ske skifte¹⁵

Hermed skal der forstås at længstlevende rådighed over det uskiftede bo skal respekteres og denne har ret til at have et almindeligt forbrug og foretage almindelige dispositioner der tjener til dennes forbrug uden at førstafdødes livsarvinger kan kræve boet skiftet.

Bestemmelsen nævner ikke nogen specifikke krav herunder at længstlevende skal føre en sparsommelig levetilværelse eller hvilke beløb der anses for at nå niveauet før et misbrug foreligger. Det betyder at dette kan medføre en vis usikkerhed hos både længstlevende og hos arvingerne. Dette medfører at der skal foretages en konkret vurdering af hvorvidt der foreligger misbrug i hvert enkelt tilfælde ud fra sagens konkrete omstændigheder.

6.1.8 Nærliggende fare

Ud fra ordlyden i bestemmelsen, er det ikke nødvendigt at de er sket en væsentlig formindskelse af det uskiftes bo, det er nok at der er en *nærliggende fare* for at dette vil gøre sig gældende.

Arveloven § 29 giver længstlevende ægtefælle, der sidder i uskiftet bo, pligt til at skifte boet, hvis det er i risiko for at lide væsentligt tab. Hvis en ægtefælle udviser risikabel adfærd, der truer det uskiftede boets værdi, kan det besluttes, at det uskiftede boet skal skiftes.

Der er ikke meget retspraksis der behandler lige præcist hvad nærliggende fare for misbrug er for en størrelse. Men det kunne eksempelvis være, hvis længstlevende ægtefælle udviser en adfærd, som kunne være overforbrug af det uskiftede boets midler til privatforbrug eller formål, der ikke er i det uskiftede boets interesse eller økonomisk uforsvarlige investeringer i værdipapirer med høj risiko.

Såfremt der er tegn på eller risiko for misbrug af midlerne i det uskiftede bo, kan det besluttes at der skal ske et skifte af det uskiftede bo, selv før der er sket en konkret væsentlig formindskelse. Længstlevende ægtefælle, skal derfor forvalte boets midler forsvarligt og undgå handlinger, der kan sætte det uskiftede boes aktiver i nærliggende fare. Det vil være en konkret vurdering af de konkrete dispositioner.

6.1.9 Skifte

Den længstlevende ægtefælle kan når som helst skifte med en eller flere af livsarvingerne, jf. Arveloven § 26, stk.1. Længstlevende ægtefælle bestemmer selv hvem denne vil skifte med ved et delvist skifte. Det er muligt for længstlevende ægtefælle kun at skifte med en enkelt af førstafdødes særlivsarvinger eller flere og undlade at skifte med fælleslivsarvingerne. Mulighederne er op til længstlevende ægtefælle, dennes muligheder er dog begrænset af reglerne ved misbrug, jf. Arveloven § 29.

¹⁵ Arveloven med kommentar s. 181

Såfremt længstlevende ægtefælle skifter i levende live, udtager denne først halvdelen af hele boet som sit boslod og derefter fordeles førstafdødes andel med halvdelen til længstlevende og den anden halvdel til førstafdødes livsarvinger medmindre andet er bestemt ved førstafdødes testamente.

Der kan være flere grunde til at længstlevende ægtefælle ønsker at skifte boet i levende live. Det kan eksempletvis være at der foreligger et dårligt forhold mellem længstlevende ægtefælle og førstafdøde ægtefælles særlivsarvinger, hvor der eventuelt kan fremsættes beskyldninger af misbrug af det uskiftet bo. Her kan det være i længstlevendes interesse at undgå indsigt i boets formue og lave enten et helt eller et delvist skifte.

Det kan ligeledes være at boet er nedbragt i en størrelsesorden hvor længstlevende kan mulighed for at udtage boet efter Arveloven § 11, stk. 2 og dermed frit kunne råde over boet.

Derudover kan det være en mulighed at længstlevende vurderer at livsarvingerne har mere behov for pengene og dermed skifter boet.

Boet skal skiftes, såfremt længstlevende ægtefælle har fået udleveret boet med umyndige særlivsarvinger, og disse anmoder om skifte efterhånden som de bliver myndige, jf. arvelovens § 27, stk. 1.

Det forekommer mest hyppigt at længstlevende ønsker at indgå nyt ægteskab.

Såfremt længstlevende ægtefælle ønsker at gifte sig på ny, skal der ske skifte. Der skal ske skifte med samtlige livsarvinger, dermed både førstafdødes særlivsarvinger og fælles livsarvinger. Baggrunden for dette skyldes at det kan blive yderst kompliceret at udrede formueforhold der kan blive uklare og indviklede særligt såfremt der indtræder delingsformue i det nye ægteskab.¹⁶ Det må antages at der er større nærliggende fare for misbrug ved indgåelse af nyt ægteskab i særdeleshed i henhold til førstafdødes særlivsarvinger.

Livsarvingerne kan ikke give afkald på skifte af det uskiftede bo og samtidig bevare deres arveret, jf. Arveloven § 26, stk.2.

Såfremt alle førstafdødes livsarvinger afgiver arveafkald, er det dog muligt for længstlevende at undgå at skifte boet og overtage dette til fri rådighed.¹⁷

Herudover skal boet skiftes, hvis en livsarving efter førstafdøde ægtefælle godtgør, at den længstlevende ægtefælle har formindsket boet eller fremkaldt nærliggende fare for en sådan formindskelse, ved misbrug af sin rådighed over det uskiftede bo, jf. Arvelovens § 29, stk. 1. Hvis der foreligger misbrug af det uskiftede bo, har livsarvingerne desuden mulighed for at påberåbe reglerne om vederlagskrav, jf. Arveloven § 30 eller omstødelse jf. Arveloven § 31. Disse regler vil blive detaljeret gennemgået og analyseret senere i denne fremstilling.

6.2 Arveloven § 29, stk. 2.

¹⁶ Arveloven med kommentarer, s. 168

¹⁷ Betænkning nr. 1473/2006, s. 109 samt Arv og skifte s. 86

Stk. 2. Som misbrug af rådighed over boet betragtes navnlig uforsvarlige spekulationsforretninger, urimeligt forbrug, tegning af en uforholdsmæssig stor pensions- eller forsikringsordning og ydelse af gaver eller andre begunstigelser, der står i misforhold til det uskiftede bos formue.

Fremstillingen ønsker at finde ud af hvornår der foreligger misbrug af det uskiftede bo. Her spiller Arveloven § 29 en afgørende rolle. Bestemmelsen benævnes ofte som misbrugsreglen.

§ 29, stk.2. oplister nogle eksempler på hvornår der kan foreligge misbrug. Listen er ikke udtømmende.

- Uforsvarlige spekulationsforretninger
- Urimeligt forbrug
- Tegning af uforholdsmæssig stor pensions- eller forsikringsordning
- Ydelse af gaver
- Andre begunstigelser der står i misforhold til det uskiftede bos formue

6.2.1 Uforsvarlige spekulationsforretninger

Såfremt længstlevende har foretaget uforsvarlige spekulationsforretninger mens denne har siddet i uskiftet bo, kan der være tale om misbrug, jf. Arveloven § 29, stk. 2.

Det antages at investeringer af aktier, værdipapirer og kursspekulationer er normale investeringer i vores tid, her antages det også at der er foreliggende en naturlig risiko forbundet med dette. Disse antages ikke at være anset som uforsvarlige og dermed omfattet af bestemmelsen. For at der kan være tale om uforsvarlig spekulation må det antages at der skal være tale om aktiver der er forbundet med en væsentlig højere risiko.

Der foreligger ikke noget retspraksis på området som tager stilling hertil hvilket vanskeliggør at specificere hvornår der foreligger misbrug. Det vurderes at der skal foreligge usædvanlige høj risiko med stort tab til følge før der vil være tale om misbrug.

6.2.2 Urimeligt forbrug

Der kan foreligge misbrug, hvis længstlevende ægtefælle har et urimeligt forbrug og derved væsentlig har formindsket formuen eller fremkaldt nærliggende fare herfor, jf. Arveloven § 29, stk. 2.

Det kan dog være muligt at misbrug kan godtgøres såfremt længstlevende er afhængig af alkohol, narkotika eller spil og denne bruger pengene til dette eller såfremt længstlevende sammen med en ny samlever bruger mange penge til eksempelvis rejser, fester mv.¹⁸

¹⁸ Arveloven med kommentarer, s.181

Længstlevende ægtefælle har ret til at spise formuen op og der vil derfor ikke være tale om misbrug af det uskiftede bo såfremt længstlevende ægtefælle har et sædvanligt forbrug.

I sagen TFA 2001.218 V¹⁹, sad længstlevende ægtefælle i uskiftede bo med to fællesbørn. Ved førstaf dødes død var formuen på 600.000kr og syv år efter var formuen nedbragt til 120.000k r. Formindskelsen blev sammenholdt med den tidsmæssige periode, der var forløbet efter boets etablering.

Skifteretten udtalte: *”Uanset at fællesboets formue må anses for at være væsentlig formindsket, er det efter længden af det tidsrum, der er forløbet efter det uskiftede bos etablering, ikke godtgjort, at H ved sit forbrug af fællesboets midler har misbrugt sin rådighed over dette.”*

Det blev godtgjort, at der var tale om et almindeligt forbrug over tidsperioden, og der forelå dermed ikke et urimeligt forbrug efter Arveloven § 29, stk. 2.

I UfR 1996.1516 Ø²⁰ fandt landsretten frem til, at der forelå et urimeligt forbrug. Den længstlevende ægtefælle overtog boet til uskiftet bo i 1993, og i løbet af 1994 forbrugte længstlevende ægtefælle ca. 1/3 af boets formue på ca.1.000.000 kr. Den længstlevende ægtefælle kunne ikke redegøre for omtrent halvdelen af formueforbruget, og derfor fandt landsretten, at betingelserne efter den dagældende Arveloven § 20 var opfyldt, og boet blev forlangt skiftet. Dommen viser dermed, at hvis den længstlevende ægtefælle ikke kan redegøre for forbruget, kan domstolene forlange boet skiftet, da dette anses for urimeligt efter Arveloven § 29, stk. 2.

I TFA 2011.437 Ø²¹, fik livsarvingerne medhold i at boet skulle skiftes. Her havde længstlevende ægtefælle foretaget flere forskellige dispositioner, herunder købt nyt tøj, istandsat lejlighed og købt nye møbler. Boets formue var nedsat fra 1,5 million kr. til 820.000kr. på knapt fire år. Det var ikke alene forbrugets omfang der var udslagsgivende men problematikken omkring at længstlevende ægtefælle ikke i tilstrækkelig grad kunne redegøre for forbruget.

Dommene viser at længstlevende ægtefælle gerne må øge sit forbrug og nedbringe boets formue væsentligt, når dette sker over en længere årrække. Mens en væsentlig formindskelse af formuen indenfor en kortere årrække har karakter af et helt ekstravagant forbrug. Dette kan resultere i at livsarvingerne arv er forbrugt ved længstlevendes død.

Det fremgår også i retspraksis, at såfremt længstlevende ægtefælle ikke kan dokumentere forbruget i tilstrækkelig grad, kan dette medføre at der foreligger misbrug af det uskiftede bo.

Dokumentationskravet må dermed anses som værende væsentligt for betydningen om forbruget er sædvanligt eller ej.

6.2.3 Tegning af uforholdsmæssig stor pensions- eller forsikringsordning

¹⁹ TFA 2001.218 V

²⁰ UfR 1996.1516 Ø

²¹ TFA 2011.437 Ø

Såfremt længstlevende ægtefælle har tegnet en uforholdsmæssig stor pension-eller forsikringsordning, kan dette være misbrug efter Arveloven § 29, stk.2.

Ved vurderingen af hvorvidt ordningen er uforholdsmæssig stor og der derved foreligger misbrug, skal der foretages en helhedsvurdering af de konkrete omstændigheder. Herunder den samlede formuebeholdning, længstlevende ægtefælles behov for at sikre sin fremtidige tilværelse, motivet for tegnelsen af ordningen samt om det eventuelt er illoyalt overfor arvingerne.²²

I sagen, U 2015.809 V²³, havde længstlevende tegnet en ratepension med en af livsarvingerne som begunstiget. Længstlevende var på tidspunktet for tegning af pensionen 84 år gammel. Der var indbetalt 1.200.000kr. Retten lagde vægt på på størrelsen af ordningen med udgangspunkt i det uskiftedes bos øvrige formue og retten fandt at der forelå misbrug af det uskiftede bo.

Med længstlevende ægtefælless alder taget i betragtning, kan dette moment også have spillet en rolle for udfaldet. Det må antages at jo ældre længstlevende ægtefælle er, jo mindre behov er der for at sikre dennes fremtid.

Det kan ligeledes anses som en gave for den begunstigede, hvilket momonet landsretten dog ikke behandlede.

Det følger dog af bemærkninger til lovforslag nr. 100/2006, at *"Indbetaling af et stort beløb på en livsforsikring med f.eks. en bestemmelse om, at forsikringen ved længstlevendes død skal udbetales til en begunstiget, kan efter omstændighederne virke på samme måde som en gave [...]. Også løbende indbetalinger på en livsforsikring eller lignende ordning, som skal komme til udbetaling til en begunstiget, kan udgøre et misbrug af det uskiftede bo, hvis det samlede beløb, der indbetales, står i misforhold til boet."*²⁴

Denne årsag til misbrug har dog ikke givet anledning til mange sager ved domstolene, hverken efter den tidligere arvelovs § 20, som alene omfattede høj livsrente eller efter udvidelsen i 2007, som dermed også omfattede alle forsikrings- og pensionsordninger.²⁵

6.2.4 Ydelse af gaver

Det fremgår at Arveloven § 29, stk.2, at længstlevendes ydelse af gaver, der står i misforhold til boets formue, kan udgøre misbrug af det uskiftede bo. Det betyder altså at størrelsen på gaveydelsen skal have en vis størrelse for at det er omfattet af misbrug. Gaven skal have påført boet et formuetab og gaveydelsen skal indeholde et klart gavemoment.

Før der kan foreligge misbrug, skal der være et klart gavemoment ved gaveydelsens given.

For at der er tale om en gave, skal der være tale om en vederlagsfri overførsel af et formueaktiv, der gives som et udslag af gavmildhed, herunder eksempelvis afhændelse af et væsentligt formueaktiv i boet uden vederlag. Der kan ligeledes også være tale om eftergivelse af gæld.

²² Arveloven med kommentarer s. 182

²³ U 2015.809V

²⁴ Lovforslag nr. 100/2006

²⁵ Arveloven med kommentarer s. 182

Længstlevende ægtefælle må gerne give gaver uden at der foreligger misbrug af det uskiftede bo, og denne har som nævnt en ejers rådighed over boet og dets formue.

Før der kan være tale om misbrug af det uskiftet bo ved gavegivelsen, er det derfor et krav at gaveydelsen medfører boet et væsentligt formuetab og dermed en formueforøgelse hos gavemodtageren.

Gavegiverens begrundelse for gaveydelsen spiller ligeledes en vigtig rolle i vurderingen om hvorvidt gaven står i misforhold til boets formue. Det tillægges således stor betydning at gaven er en modydelse for hjælp og pleje fra en livsarving, eller anden person, der har taget sig af længstlevende²⁶

TFA 2009.428 Ø²⁷, her havde længstlevende ægtefælle givet sin datter en gave på 2 millioner kr. Begrundelsen for gaveydelsen var, at dette var en tak for den hjælpsomhed og støtte datteren havde ydet. Retten fandt at denne begrundelse var af væsentlig betydning og indgik dermed i vurdering. Det uskiftede bos formue var på 9 millioner og det blev af retten ikke vurderet at gaveydelsen på 2 millioner stod i misforhold til boets formue. Det nævnes dog, at længstlevende ægtefælle ligeledes havde tilført boet en betydelig værditilvækst. Dommen viser at det er af vigtig betydning at der foreligger en modydelse og et sagligt motiv for gaveydelsen.

Det har ligeledes betydning hvor længe det uskiftede bo har været, dette ses i sagen TFA 2013.180 Ø²⁸, her blev det tillagt betydning at længstlevende ægtefælle havde været i uskiftet bi i mere end 30 år, da gaverne blev givet. Længstlevende ægtefælle havde givet tre af sine fire fælles livsarvinger pengegaver for 950.000kr, det sidste barn var afgået ved døden og dennes børn fik et mindre beløb på 5.000kr til deling årligt.

Boets formue var ved førstafdøde ægtefælle på 320.000 kr. og ved længstlevende ægtefælles død var boets formue på 900.000 kr. Retten lagde vægt på følgende elementer:

*"[...] Landsretten har lagt vægt på størrelsen af boet, dels ved det uskiftede bos etablering, dels på gavetidspunkterne, på at længstlevende havde hensiddet i uskiftet bo i over 30 år, da hun gav de omhandlende gaver, og på den værdiforøgelse, som boet var undergået i løbet af denne periode[...]"*²⁹

De forbigåede livsarvinger fik dermed ikke medhold i at der forelå misbrug af det uskiftede bo.

Det må ud fra Landsrettens afgørelse vurderes, at jo længere tid en ægtefælle har siddet i uskiftet bo, jo større mulighed er der for at give gaver uden at der foreligger misbrug.

Ligeledes lægges der af retten vægt på størrelsen af boets formue ved det uskiftede bos etablering og på selve tidspunktet for gavegivelsen. Der foretages hermed en vurdering af, om hvorvidt boet har lidt et formuetab som følge af gaven. Det antages derfor, at jo større formuetab der er for boet, jo større risiko er der for, at der skønnes at der foreligger misbrug.

²⁶ Arveloven med kommentarer s. 197

²⁷ TFA 2009.428 Ø

²⁸ TFA 2013.180 Ø

²⁹ TFA 2013.180 Ø

6.2.5 Forskel på gaver imellem børn

Det er ikke et krav at der ved gavegivning mellem forældre og børn skal være ligeligt fordelt imellem fællesbørnene eller særbørnene. Dette betyder, at en forælder, herunder en længstlevende ægtefælle, har frihed til at give gaver til enten fællesbørn eller særbørn uden at skulle sørge for en form for ligelig fordeling af gaverne. Det betyder at længstlevende ægtefælle kan give gave til et af fællesbørnene uden at der nødvendigvis er tale om misbrug af det uskiftede bo. Dette forudsættes dog af at gaven ikke er i en størrelsesorden at der er tale om forringelse af det uskiftet boes midler og samlede formue.

Misbrugsreglerne i Arveloven har til formål at beskytte det uskiftede bo mod misbrug af midlerne men ikke nødvendigvis imod særbehandling³⁰

6.2.6 Overdragelse af fast ejendom

Det fremgår ikke i ordlyden af Arveloven § 29, stk.2, at overdragelse af fast ejendom kan være omfattet af misbrugsreglerne. Dog er den opremsede liste, som nævnt i Arveloven § 29, stk. 2. ikke udtømmende og i retspraksis er gavedispositioner ved overdragelse af fast ejendom det område som omfatter flest misbrugssager ³¹

UfR 2009.2258 V³², sagen vedrører længstlevende ægtefælles salg af landbrugsejendom til den ene livsarving ud af fire. Der lægges til grund at der er givet en ikke ubetydelig gave til en værdi af 800.000 kr. Efter overdragelsen var den samlede værdi af det uskiftede bo på 2.500.000 kr. Det lægges til grund at livsarvingen opgav sit arbejde for at støtte moderen i landbrugsdriften., både til gavn for moderen men også for de yngre søskende og at overtagelsen dermed var en forudsætning for at sikre at ejendommen kunne forblive i familiens eje. Dermed har motivet for gavemomentet en væsentlig betydning.

Det må antages at familiemedlemmer kan overdrage landbrugsejendomme til vurderingsprisen minus 15% og dermed overdrage fast ejendom til familiemedlemmer billigere end hvis det havde været i den frie handel, dette gør sig ligeledes gældende uagtet at længstlevende sidder i uskiftet bo

Landsretten vurderer ikke at gaven er usædvanlig eller uforholdsmæssig stor, omstændighederne taget i betragtning.

Det må endelig tillægges betydning, at overdragelse af landbrugsejendomme i familieforhold med udgangspunkt i en pris svarende til vurderingen med fradrag af 15 % ikke er usædvanlig³³

³⁰ Arv & Skifte s. 95

³¹ AL Kommentar s. 183)

³² UfR 2009.2258 V

³³ UfR 2009.2258 V

Landsretten lagde til grund at gaven blev givet i et led i generationsskifte af en landbrugsejendom og fastslog at der skulle foretages en vurdering af de samlede omstændigheder. Landsretten fandt ikke at der var foretaget misbrug af det uskiftede bo ud fra en sådan helhedsbetragtning.

”Det er imidlertid fast praksis med hensyn til overdragelse af landbrugsejendomme i familieforhold at vurdere forholdsmæssigheden af et sådant gaveelement ud fra en helhedsbetragtning, hvori også indgår baggrunden for overdragelsen og andre dispositioner af betydning for forholdet mellem erhververen og boet.”³⁴

Det indgår som nævnt i helhedsvurderingen og taler imod at der foreligger misbrug af det uskiftede bo, såfremt der er en tilsvarende modydelse til gaven. Dette viser sig også at omfatte en livsvarig beboelsesret i forbindelse med overdragelsen af den faste ejendom.

U 2009.2823 V³⁵, i denne sag fandtes der ikke at der forelå misbrug af det uskiftede bo og dennes formue. Her blev der lagt til grund, at der på trods af at bopælsretten ikke var tinglyst, at overdragelsen var sket på baggrund af længstlevendes ønske om at blive boende på ejendommen og uden at have ejerforpligtelserne heraf. Bopælsværdien er ikke fastsat, men det vurderes af retten, at denne sammen med livsarvingens økonomiske og praktiske hjælp igennem tiden gør at gaven ikke står i misforhold til boets formue.

Det indgår i vurderingen, om det er et ønske for længstlevende ægtefælle at blive boende i ejendommen, ved ejendommens overdrages. Det fastlægges at gavens værdi er lavere ved overdragelse af fast ejendom såfremt der er en bopælsret eller der er tale om udlejningsejendom. Der skal dog være en reel bopælsret før denne kan have en reel værdi for længstlevende ægtefælle. Såfremt der ikke er det, taler det for, at der foreligger et større gavemoment idet bopælsretten ikke har nogen reel værdi.

Dette fremgår ligeledes af dommen, U 2002.1968³⁶. I denne sag blev gaven omstødt jf. Arveloven § 22 i den tidligere arvelov.

Her sad længstlevende ægtefælle i uskiftet bo med tre fællesbørn. Den ene livsarving havde fået overdraget ejendommen til en pris på 459.000 kr, svarende til den offentlige ejendomsvurdering minus 15%. ved handelsværdien ville have været mellem 525.000 og 625.000 kr. gaveydelsen blev skønsmæssigt fastsat til 100.000kr. Det var aftalt at længstlevende fortsat skulle bo til leje i ejendommen og det samme skulle en af de andre livsarvinger, der boede på 1. salen.

Længstlevende var meget syg og det blev lagt til grund at det var sandsynligt at denne kun ville bebo ejendommen for en kortere stund og at gavemodtageren burde have vidst dette.

Boets formue blev opgjort til 340.000 kr. og det blev vurderet at gaven stod i misforhold til det uskiftede bos formue.

³⁴ UfR 2009.2258 V

³⁵ U 2009.2823 V

³⁶ U 2002.1968

”at gavemomentet i forbindelse med overdragelsen skønsmæssigt kan anslås til 100.000 kr. Herefter og når henses til den begrænsede fordel, som A selv ville opnå ved overdragelsen, finder retten, at gavemomentet i overdragessummen stod i misforhold til det uskiftede bos størrelse”³⁷

Som det fremgår af ovenstående sager, er der forskellige hensyn der skal tages stilling til når det skal vurderes hvorvidt der er tale om misbrug af det uskiftede boes formue. Det er ikke kun gavens størrelse, men også hvorvidt der foreligger en modydelse eller en bopælspligt. Det kan fastsættes ud fra praksis, at det kræver en konkret vurdering ud fra sagens forhold.

6.2.7 Andre begunstigelser

Listen i Arveloven § 29, stk. 2 er ikke udtømmende, hvilket viser sig, både jf. ovenstående og i begrebet ” andre begunstigelser”. Det er vanskeligt at definere hvad dette begreb egentlig indeholder. Det er vanskeligt at finde retspraksis med denne formulering og der er ej heller muligt at skabe et klart overblik i forarbejderne. Litteraturen behandler endvidere ikke området særligt dybt. Det vurderes dermed at begrebet ikke har en selvstændig betydning, men blot er ”alt ” der falder udenfor de oplyste.

Eftersom der ikke er meget at finde omkring begrebet sammenholdt med at listen i Arveloven § 29, stk. 2 ikke er udtømmende, giver dette anledning til at anse dette som en generalklausul.

En generalklausul er en lovbestemmelse der er opbygget til at træde i kraft når visse generelt formuleret betingelser er til stede. Dette kan være yderst virkningsfuldt indenfor et område hvor der er ønske om at følge tidens udvikling.

”En sådan lovformulering skyldes som regel ønsket om at give et retsområde mulighed for at udvikle sig i harmoni med de handle-mønstre, der udfolder sig på det pågældende livsområde”³⁸

6.2.8 Delkonklusion

Misbrugsbestemmelsen i arvelovens § 29, stk. 2, er en vigtig mekanisme til at beskytte det uskiftede bo mod uforsvarlig forvaltning og forhindre, at længstlevende ægtefælle udnytter sin rådighed over formuen på en måde, der skader de øvrige arvingers interesser. Bestemmelsen giver eksempler på, hvad der kan udgøre misbrug, herunder uforsvarlige spekulationsforretninger, urimeligt forbrug, uforholdsmæssige pensionsordninger og gaver, der står i misforhold til boets formue. Disse eksempler er ikke udtømmende, og der er behov for en konkret helhedsvurdering af den enkelte sag.

Retspraksis viser, at det ikke altid er muligt at trække en klar grænse for, hvad der udgør misbrug, og der tages højde for flere faktorer, herunder længden af den tid, længstlevende ægtefælle har siddet i uskiftet bo, størrelsen af forbruget eller gaven, samt eventuelle modydelse. I nogle tilfælde, som eksempelvis i TFA 2001.218 V³⁹, vil et almindeligt forbrug over længere tid ikke blive anset som

³⁷ U 2002.1968

³⁸ <https://lex.dk/generalklausul>

³⁹ TFA 2001.218 V

misbrug, selv om formuen er blevet betydeligt nedbragt. I andre tilfælde, som i UfR 1996.1516 Ø⁴⁰, kan et stort formuetab på kort tid føre til, at der findes misbrug, særligt hvis længstlevende ikke kan redegøre for forbruget.

Ved vurdering af gaver lægges der vægt på, om gaven medfører et væsentligt formuetab for boet, og om der er en saglig begrundelse for gavegivelsen. En modydelse, som eksempelvis pleje eller hjælp fra en livsarving, kan spille en væsentlig rolle i vurderingen. Desuden tages der hensyn til den konkrete situation, såsom boets størrelse, varigheden af det uskiftede bo, og om der er blevet givet gaver til ét barn frem for et andet.

Vurdering af overdragelse af fast ejendom viser, at selv om denne ikke direkte er nævnt i Arvelovens § 29, stk. 2, kan det være relevant at inddrage ejendomsoverdragelser som et potentielt misbrug, hvis de medfører et væsentligt formuetab for boet. I sager som UfR 2009.2258 V er det blevet anerkendt, at familiære og praktiske forhold kan veje tungt i vurderingen af, om en overdragelse udgør misbrug.

Samlet set viser analysen, at misbrugsreglerne i Arveloven § 29, stk. 2, kræver en grundig og konkret vurdering af hver sag. Det er vigtigt at tage højde for både de økonomiske omstændigheder og de personlige forhold, når man vurderer, om der er tale om misbrug af det uskiftede bo.

6.3 Arveloven § 29, stk. 3.

Stk. 3. Gør en arving gældende, at der foreligger misbrug, skal den længstlevende ægtefælle efter skifterettens bestemmelse give oplysninger om dispositioner over det uskiftede bos formue. Livsarvingerne har ret til at blive gjort bekendt med oplysningerne.

Bestemmelsens formål er at give arvingerne mulighed for at få de nødvendige oplysninger, således at de kan vurdere hvorvidt der er grundlag for at kræve skifte af det uskiftede bo og herunder eventuelt at anlægge en sag om omstødelse.

Bestemmelsen rummer derfor en kompetence for skifteretten, der indebærer at skifteretten kan pålægge længstlevende ægtefælle en oplysningspligt i forhold til de forhold som der ønskes oplyst, herunder oplysninger om indestående på konti, oplysninger om gæld i den faste ejendom, oplysninger om gaveydelse og hvad der ellers findes nødvendigt for at kunne vurdere de konkrete omstændigheder. Såfremt skifteretten finder det nødvendigt, kan denne indkalde længstlevende ægtefælle til møde hvor længstlevende skal udrede de ønskede oplysninger under vidneansvar⁴¹. Såfremt en arving ønsker oplysninger om længstlevendes økonomiske forhold og dispositioner, skal denne indsende en anmodning til skifteretten, heri skal arvingen redegøre for sin mistanke om at der foreligger misbrug af det uskiftede bo. Skifteretten skal vurdere hvorvidt oplysningerne skal indhentes, ud fra en vurdering af om hvorvidt det kan antages at der foreligger forhold der kan findes kritisable.

I sagen, TFA 2005.123/2⁴² anmodede værgerne til to mindreårige børnebørn til skifteretten om pålæg af indsigt i længstlevendes forhold i det uskiftede bo, da værgerne mente at der forelå forskellige

⁴⁰ UfR 1996.1516 Ø

⁴¹ Arveloven medkommentarer s. 185

⁴² TFA 2005.123/2

dispositioner der kunne udgøre misbrug. Længstlevende rådede over boet gennem et administrationsråd. Revisoren oplyste til retten omkring boet, at længstlevende ægtefælle ikke havde et forøget forbrug, at der var redegjort for alle gavedispositioner, der derudover var fordelt ligeligt i mellem arvingerne og at der ligeledes ikke var sket køb og salg af ejendomme af betydning.

”Skifteretten henviste til, at det måtte forudsættes, at der var visse holdepunkter for, at der var foretaget kritisable dispositioner, for at et pålæg kunne meddeles, og fandt ikke grundlag for at efterkomme anmodningen”⁴³

Det må antages at arvingerne skal kunne påvise en vis form for beviser eller som minimum kunne sandsynliggøre rigtigheden af deres påstande før skifteretten vil pålægge et påbud. Det antages at dette bundet i et hensyn til at længstlevende ikke skal udlevere private oplysninger uden en helt reel grund herfor.

6.3.1 Delkonklusion

Arvelovens § 29, stk. 3, pålægger den længstlevende ægtefælle en oplysningspligt, hvis en livsarving mistænker misbrug af det uskiftede bo. Livsarvingen skal kunne fremføre konkrete holdepunkter for sin mistanke, før skifteretten vil pålægge oplysningspligten. Skifteretten kan kræve oplysninger om økonomiske dispositioner, gæld og gaveydelse, og i visse tilfælde indkalde længstlevende ægtefælle til møde under vidneansvar. Kravet om beviser beskytter den længstlevende ægtefælles privatliv og sikrer, at oplysningskravet kun anvendes ved reel mistanke om misbrug.

6.4 Arveloven § 29, stk. 4

Stk. 4. Har den længstlevende ægtefælle forsømt sin forsørgelsespligt over for en særlivsarving, skal den længstlevende efter anmodning skifte med denne.”

Førstafødte ægtefælles livsarvinger omfatter alle dennes børn, dette gælder både de livsarvinger som førstafødte ægtefælle og længstlevende ægtefælle har sammen men det omfatter også børn som førstafødte ikke har sammen med længstlevende ægtefælle.

Såfremt en særlivsarving endnu ikke er myndig efter værgemålsloven § 1, eller der er beskikket en skifteværge for særlivsarvingen, kan skifteretten tillade at boet udleveres til uskiftet bo såfremt værgeren eller skifteværgeren giver tilladelse hertil.

Hvis længstlevende ægtefælle har fået boet udleveret til uskiftet bo med førstafødtes særlivsarvinger i henhold til Arvelovens § 18, stk. 2, overtager længstlevende ægtefælle forsørgelsespligten overfor disse, jf. Arveloven § 18, stk. 3.

⁴³ TFA 2005.123/2

Såfremt forsørgelsespligten ikke efterleves af længstlevende ægtefælle, kan særlivsarvingen igennem sin værge kræve boet skiftet.

Bestemmelsen har formodentlig ingen praktisk betydning, da tilladelse til uskiftet bo som udgangspunkt med mindreårige særlivsarvinger ikke tillades, medmindre disse bor hos længstlevende ægtefælle.⁴⁴

Ovenstående påstand viser sig også i fraværet af retspraksis efter denne bestemmelse.

6.4.1 Delkonklusion

Arvelovens § 29, stk. 4, pålægger den længstlevende ægtefælle forsørgelsespligt over for førstafdøde ægtefælles særlivsarvinger, hvis boet er udleveret til uskiftet bo. Hvis længstlevende ægtefælle forsømmer denne pligt, kan særlivsarvingen, igennem sin værge, kræve boet skiftet. Bestemmelsen har dog begrænset praktisk betydning, da tilladelse til uskiftet bo for mindreårige særlivsarvinger sjældent gives, medmindre de bor hos den længstlevende ægtefælle. Der er ikke meget retspraksis efter denne bestemmelse

7. Arveloven § 30

”§ 30. Har den længstlevende ægtefælle ved misbrug af sin rådighed over det uskiftede bo væsentligt formindsket dette, kan enhver livsarving, når boet skiftes, kræve vederlag derfor af det beholdne bo. Om fornødent kan livsarvingen endvidere kræve vederlag for halvdelen af det manglende beløb af ægtefællens fuldstændige særeje.

Stk. 2. En livsarving kan kræve vederlag efter stk. 1, hvis den længstlevende ægtefælle har anvendt midler af det uskiftede bo til erhvervelse eller forbedring af sit fuldstændige særeje eller sine rettigheder omfattet af § 15, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger, der ikke indgår i delingen ved skifte af det uskiftede bo. Det gælder dog ikke midler anvendt til erhvervelse eller forbedring af rettigheder omfattet af § 16 a i lov om ægteskabets retsvirkninger.

Stk. 3. Den længstlevende ægtefælle eller en livsarving kan ved skifte af det uskiftede bo kræve vederlag af det beholdne bo, hvis ægtefællen har anvendt midler af sit fuldstændige særeje til forbedring af det uskiftede bo.”

⁴⁴ Arveloven medkommentar s. 186

7.1 Generelt.

Såfremt den længstlevende ægtefælle væsentlig har formindsket det uskiftede bos formue, kan en livsarving kræve vederlag af det beholdne bo, jf. arvelovens § 30, stk. 1. Der er ingen tidsgrænse for fremsættelse af vederlagskrav. Hvilket betyder at livsarvinger til enhver tid ved et skifte kan anlægge sag om vederlagskrav mod boet.

Bestemmelsens ordlyd slår fast at boet skal være væsentligt formindsket. Det er ikke nok at der foreligger nærliggende fare herfor som i Arveloven § 29, stk. 1. For at kunne kræve vederlag, skal formuen i boet være blevet væsentligt formindsket – det er ikke nok, at den længstlevende ægtefælle har skabt en risiko for, at boet kunne blive mindre. Hvis der kun er skabt en fare for, at boet kunne blive mindre, men det ikke rent faktisk er sket, kan livsarvingerne kun kræve skifte efter arvelovens § 29, stk. 1.

Det er et krav at det uskiftede bo skal være væsentligt formindsket som følge af misbrug af boet. Vurderingen af, om der er tale om misbrug, følger de samme regler som i Arveloven § 29, stk. 1 og 2. Hvis boet er blevet mindre uden der er tale om misbrug af det uskiftede bo, kan livsarvingerne ikke kræve vederlag.

Jf. Arveloven § 30, stk. 1, skal vederlagskravet fremsættes når boet skiftes. Kravet kan fremsættes når boet skal skiftes på baggrund af misbrug, men også hvis det er længstlevende ægtefælle der anmoder om skifte eller når længstlevende dør, jf. Arveloven § 26 og § 27⁴⁵

Vederlagskravet kan fremsættes af den enkelte livsarving uden at de andre livsarvinger tilslutter sig kravet. Det vil dermed kun være den eller de livsarvinger der har fremsat kravet eller som har tilsluttet sig det, der vil nyde godt af det⁴⁶.

Skifteretten træffer afgørelse ved dom om vederlagskravet, jf. Dødsboskifteloven § 101, jf. § 89, stk.1, nr. 1.

Hvorvidt der er tale om misbrug, afgøres af skifteretten efter samme kriterier som efter Arveloven § 29

Ligesom i Arveloven § 29, er det livsarvingen der har bevisbyrden at der er sket en væsentlig formindskelse af boet grundet misbrug af det uskiftede bo.⁴⁷

Arveloven § 30, giver ikke anvisninger om hvorledes boslodder og arvekrav beregnes, men formålet ved bestemmelsen er at førstafdøde ægtefælles boslod udgør det samme beløb som den ville have gjort såfremt der ikke havde fundet misbrug sted og dermed stille livsarvingerne som om misbruget ikke havde fundet sted.⁴⁸

Hvis der er fællesbørn efter både den førstafdøde ægtefælle og den længstlevende ægtefælle, vil vederlagskravet ofte ikke ændre på noget, fordi pengene bare flyttes fra den ene ægtefælles del af boet til den anden, medmindre der forelægger en testamentarisk disposition der fordeler mere til nogle livsarvinger og mindre til andre.

⁴⁵ Arveloven med kommentarer s. 187

⁴⁶ Arveloven med kommentarer s. 188

⁴⁷ Arveloven med kommentarer s. 188).

⁴⁸ Arveloven med kommentarer s. 189)

7.1.2 Fuldstændig særeje

Stk. 2. En livsarving kan kræve vederlag efter stk. 1, hvis den længstlevende ægtefælle har anvendt midler af det uskiftede bo til erhvervelse eller forbedring af sit fuldstændige særeje eller sine rettigheder omfattet af § 15, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger, der ikke indgår i delingen ved skifte af det uskiftede bo. Det gælder dog ikke midler anvendt til erhvervelse eller forbedring af rettigheder omfattet af § 16 a i lov om ægteskabets retsvirkninger.

En livsarving kan kræve vederlag, efter Arveloven § 30, stk. 1, såfremt den længstlevende ægtefælle har anvendt midler fra boet til at erhverve eller forbedre sit fuldstændige særeje. Bestemmelsen omfatter også de rettigheder, der er nævnt i § 15, stk. 2 i den tidligere lov om ægteskabets retsvirkninger, som ikke indgår i delingen ved det uskiftede bo. Eftersom lov om ægteskabets retsvirkninger er blevet ophævet, anvendes i dag den tilsvarende bestemmelse i § 37 i ægtefælleloven.

Arvelovens § 30, stk. 2 blev indført som en ændring i 2008-loven, og der er derfor begrænset retspraksis på området.⁴⁹ Inden denne ændring var det

Et emne der jævnligt blev diskuteret, nemlig om vederlagskrav kunne benyttes i tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle havde brugt midler fra boet til at erhverve eller forbedre sit særeje. For at afklare dette blev reglen om vederlagskrav udbygget, så den i højere grad afspejlede den daværende vederlagskravsregel i § 23 i lov om ægteskabets retsvirkninger.

I dag svarer arvelovens bestemmelse i Arveloven § 30, stk. 2 til § 38 i ægtefælleloven, som regulerer de økonomiske forhold mellem ægtefæller, herunder retten til vederlag ved anvendelse af midler til erhvervelse eller forbedring af særeje.⁵⁰

Ægtefælleloven blev ændret, så den også gælder i situationer, hvor den længstlevende ægtefælle bruger delingsformuen til at betale sin egen gæld, som ikke kan trækkes fra i formuen. I sådanne tilfælde kan den anden ægtefælle kræve et reguleringskrav. Denne ændring i ægtefælleloven menes også at gælde for arvelovens § 30, stk. 2. Det betyder, at livsarvinger kan kræve vederlag, såfremt den længstlevende ægtefælle bruger midler fra det uskiftede bo til at betale særejegæld, eksempelvis på sin ejendom.

I Arveloven § 30, stk. 2 står der ikke specificeret, at det skal være misbrug af midlerne. Det er nok, at midlerne fra boet bliver brugt til at forbedre længstlevende ægtefælles særeje eller rettigheder i henhold til ægtefælleloven § 37. Livsarvingerne kan derfor kræve vederlag, selvom der ikke er tale om misbrug, så længe pengene bruges til at forbedre længstlevendes egne rettigheder.

Reglen gælder kun, hvis boet er udleveret til uskiftet bo. Såfremt længstlevende har lavet dispositioner under ægteskabet, gælder ægtefællelovens regler i stedet for arvelovens § 30, stk. 2. Der kan derimod ikke kræves vederlag, hvis midlerne er brugt til at forbedre pensionsrettigheder, som er omfattet af ægtefællelovens § 52⁵¹. Denne regel skal sikre, at den længstlevende ægtefælle kan spare op til pension, mens boet er uskiftet, uden at skulle betale penge tilbage til livsarvingerne, når boet skiftes.

⁴⁹ Lovforslag nr. 100/2006)

⁵⁰ Lovforslag nr. 100/2006)

⁵¹ Ægtefælleloven § 52

Men længstlevende ægtefælle kan ikke bare frit bruge store beløb fra boet til at øge sin pensionsordning, da dette kan føre til et vederlagskrav fra livsarvingerne, ifølge arvelovens § 30, stk. 1.

7.2 Delkonklusion

Arvelovens § 30 giver livsarvinger en beskyttelsesmekanisme mod væsentlige formindskelser af det uskiftede bo, som kan opstå som følge af misbrug af boets midler eller brug af disse til erhvervelse eller forbedring af den længstlevende ægtefælles særeje. Vederlagskravet kan fremsættes ved et skifte af boet, og der er ingen fast tidsgrænse for, hvornår kravet kan rejses, hvilket adskiller sig fra reglerne om omstødelse i Arveloven § 31.

Kravet om vederlag forudsætter, at der er sket en væsentlig formindskelse af boet, og at denne formindskelse kan henføres til misbrug af midlerne. Livsarvingen har bevisbyrden for at påvise både formindskelsen og misbruget. Hvis midlerne er blevet anvendt til at forbedre den længstlevende ægtefælles særeje, kan livsarvingerne også kræve vederlag, uanset om der er tale om misbrug. Dog er der undtagelser, for eksempel hvis midlerne er blevet anvendt til at forbedre pensionsrettigheder.

I praksis giver Arveloven § 30 livsarvingerne en mulighed for at få kompensation for økonomiske tab i det uskiftede bo, som følge af urimelige dispositioner, herunder forbedringer af særeje, og sikrer dermed en vis beskyttelse af deres arv.

8. Arveloven § 31

”§ 31. Har den længstlevende ægtefælle af boet givet gaver eller arveforskud, hvis værdi stod i misforhold til boets formue, kan en livsarving kræve dispositionen omstødt, hvis modtageren eller den begunstigede vidste eller burde vide, at ægtefællen var i uskiftet bo, og at dispositionen stod i misforhold til boets formue.

Stk. 2. Stk. 1 finder tilsvarende anvendelse ved udbetaling til en begunstiget af en livsforsikring eller en lignende ordning, der er oprettet for boets midler for et beløb, der stod i misforhold til boets formue.

Stk. 3. Efter den længstlevende ægtefælles død finder stk. 1 og 2 ikke anvendelse, hvis den pågældende livsarving kan opnå dækning for sin arveret, ved at der ydes livsarvingen vederlag af det beholdne bo, jf. § 30, stk. 1 og 2.”

8.1 Generelt

Jf. ordlyden i Arveloven § 31, er det en betingelse for at der kan ske omstødelse af gaver samt arveforskud, at denne stod i misforhold til boets formue. Det er ligeledes en betingelse at modtageren af gaven eller arveforskuddet vidste eller burde have vidst at dispositionen stod i misforhold til boets formue, altså hvis modtageren var i ond tro.

Omstødelse kan tilsvarende finde anvendelse efter Arveloven § 31, stk.2, såfremt der sker udbetaling af en livsforsikring eller lignende, der er oprettet for boets midler som står i misforhold til boets formue, jf. Arveloven § 31, stk.2.

Omstødelse kan kun ske såfremt forsikringsordningen er udbetalt til den begunstigede.

Såfremt livsarvingen ved at længstlevende har misbrugt det uskiftede bo ved at indbetale en uforholdsmæssigt stor sum til forsikringsordningen, kan der derimod kræves skifte efter AL § 29 og vederlagskrav efter Arveloven § 30.⁵²

Såfremt den længstlevende er begunstiget og modtager udbetaling af pension – eller forsikringssummen kan ikke omstødes efter Arveloven § 31, da der her ikke forelægger misbrug.⁵³

Jf. Arveloven § 31, stk. 3, kan der ikke ske omstødelse efter stk.1 og stk.2, såfremt livsarvingen ved længstlevendes død kan få fuld dækning for deres arvekrav ved vederlagskrav ved skifte.

Det gør sig ligeledes gældende såfremt livsarvingen allerede ved skifte i levende live har fået dækning ved et vederlagskrav.⁵⁴

8.2 Tidsfrister og betingelser for omstødelse

Ifølge arvelovens § 32, stk. 1, kan en livsarving kun kræve, at en disposition fra det uskiftede bo skal omstødes, hvis der er sket et skifte af boet, eller hvis livsarvingerne selv har anmodet om, at et skifte skal finde sted. Dette betyder, at livsarvingerne skal have bedt om skiftet, før muligheden for omstødelse af dispositioner kan ske. Dette er i modsætning til et vederlagskrav, hvor der ikke er nogen fast frist for at fremsætte kravet. Der er helt specifikke tidsgrænser for, hvornår en livsarving kan kræve omstødelse af en disposition. Disse tidsfrister afhænger af, hvilken type disposition der er tale om.

Såfremt en livsarving ønsker at få en gave eller et arveforskud omstødt i henhold til arvelovens § 31, stk. 1, skal sagen anlægges inden et år efter, at livsarvingen har eller burde have fået kendskab til, at gaven eller arveforskuddet er blevet givet. Derudover skal sagen være anlagt senest fem år efter, at gaven eller arveforskuddet blev givet. Dette betyder, at livsarvingen har op til fem år til at reagere, men det er vigtigt at være opmærksom på, at klagefristen er ét år fra det tidspunkt, hvor livsarvingen får kendskab til dispositionen.

Såfremt der er tale om omstødelse efter § 31, stk. 2, som omhandler udbetaling af gaver eller arveforskud, gælder den samme tidsramme. Her skal kravet anlægges inden et år efter, at livsarvingen har eller burde have fået kendskab til udbetalingen, og senest fem år efter, at udbetalingen er sket. Det vil sige, at livsarvingen skal handle ret hurtigt, hvis der er grund til at få en disposition omstødt, da tidsrammen for omstødelse er ret kort.

Såfremt livsarvingerne ikke indleder en omstødsessag indenfor de fastsatte frister, mister de retten til at få dispositionen omstødt, og de vil kun kunne fremsætte et vederlagskrav i stedet for at få gaven eller arveforskuddet tilbage.

⁵² Arveloven med Kommentarer s. 203

⁵³ Arveloven med kommentarer s. 203

⁵⁴ Arveloven med kommentarer s. 206

Det er dog vigtigt at bemærke, at der er situationer, hvor omstødelse ikke kan finde sted. For eksempel, såfremt livsarvingerne kan få dækket sit krav via reglerne om vederlagskrav i forbindelse med skiftet efter den længstlevende ægtefælles død, jf. arvelovens § 31, stk. 3. Det betyder, at hvis livsarvingerne har en mulighed for at få dækket sit krav gennem skiftet, vil det ikke være en mulighed at omstøde dispositionen. Omstødelse og vederlagskrav kan altså ikke kombineres, og livsarvingerne skal vælge én af de to muligheder.

Såfremt retten træffer en afgørelse om at omstøde en gave eller et arveforskud, skal der som udgangspunkt ske tilbagelevering af gaven eller arveforskudet. Dette gælder også for eventuelle værdistigninger, som gavemodtageren måtte have opnået ved at modtage gaven. Hvis værdistigningen skyldes modtagerens egne handlinger, som for eksempel forbedringer af en gave eller investeringer, kan modtageren have ret til kompensation for værdistigningen. Det betyder, at gavemodtageren kan få dækket omkostningerne ved eventuelle investeringer, som har øget værdien af den oprindelige gave.

Såfremt tilbagelevering af gaven ikke mulig, for eksempel hvis gaven er blevet solgt eller ødelagt, eller hvis gaven er blevet væsentligt forringet i værdi som følge af modtagerens handlinger, kan gavemodtageren blive pålagt at erstatte den oprindelige værdi eller den forringede værdi. Dette sikrer, at boet ikke lider økonomisk tab, som følge af at en gave eller et arveforskud ikke kan tilbageleveres i samme stand, som det blev modtaget.⁵⁵

8.3 Ond tro

Arvelovens § 31 siger, at en modtager eller begunstiget af en disposition fra et uskiftet bo kun kan blive pålagt at tilbagelevere gavemidlerne, hvis vedkommende vidste eller burde have vidst, at længstlevende ægtefællen sidder i uskiftet bo, og at dispositionen var i misforhold til det uskiftede boes formue. Det betyder, at der kræves ond tro fra modtagerens side, både i forhold til viden om boets ikke er skiftet og i ligeledes også at dispositionen var urimelig i forhold til boets økonomiske forhold.

Dette betyder at livsarvingerne ikke kun skal bevise at en gave disposition har skadet det uskiftet bo økonomisk, men også at modtageren af gaven har været bevidst om, at denne disposition kunne være skadelig for boet.

Det ses i TFA 2008.132 Ø dommen, hvordan ond tro begrebet anvendes i praksis. I denne sag overførte den længstlevende ægtefælle et sommerhus til sin svigerindes søn. Denne overdragelse blev set som en disposition, der stod i misforhold til boets formue. Dispositionen blev ikke omstødt, da det blev fastslået, at svigerinden, hendes søn og flere advokater fejlagtigt havde antaget, at en stor del af den længstlevende ægtefælles formue var særeje, og derfor ikke omfattede det uskiftede bo. Dette medførte, at de involverede ikke kunne anses for at have handlet i ond tro, da de ikke var klar over de reelle formueforhold.

⁵⁵ Lovforslag 100/2006

Denne sag viser tydeligt, at for at en disposition skal kunne omstødes, kræves det ikke kun, at der er et misforhold mellem dispositionen og boets formue, men også at modtageren har været bevist om, eller burde have vidst, at dispositionen kunne skade boets økonomi.

En af de største udfordringer for livsarvinger, når de søger at få en disposition annulleret, er bevisbyrden. Livsarvingerne skal både dokumentere, at dispositionen har haft en negativ indvirkning på boets formue, og at modtageren har handlet i ond tro. Dette kan være en vanskelig opgave, især fordi livsarvingerne sjældent har indsigt i boets præcise økonomiske forhold. For at kunne bevise, at dispositionen har været i strid med boets formue, er det nødvendigt, at livsarvingerne har adgang til information om det uskiftede boes aktiver og passiver, hvilket ikke altid er tilfældet.

Derudover skal livsarvingerne kunne påvise, at modtageren enten vidste eller burde have vidst, at dispositionen var urimelig. Det kræver ofte, at livsarvingerne kan fremlægge beviser, der viser, at modtageren havde kendskab til boets økonomi, eller at vedkommende burde have indset, at dispositionen kunne føre til en betydelig formueforringelse. (arveloven med kommentar s. 199)

Vurderingen om modtageren eller den begunstigede er i ond tro, skal vurderes efter de konkrete forhold hvor flere forhold kan indgå i vurderingen.

Uden bevis for ond tro fra modtageren kan en disposition ikke omstødes, selvom den økonomisk kan anses for urimelig.

Der er dog nogle forskellige vurderingsmomenter, der vidner om ond tro. Eksempeltvis vurderes det, at det er mere sandsynligt at der foreligger ond tro, hvis der er tale om en livsarving eller en samlever, da det må antages at nære relationer har kendskab til det uskiftede bo, og omvendt i forhold til en fremmede udestående tredjemand.⁵⁶

8.4 Delkonklusion

I henhold til Arvelovens § 31 kan omstødelse af gaver og arveforskud kun finde sted, hvis de står i misforhold til boets formue, og modtageren vidste eller burde have vidst, at dispositionen kunne skade boet, altså hvis modtageren var i ond tro. Dette gælder også for livsforsikringsordninger, der er oprettet for boets midler, hvor omstødelse kun kan ske, hvis ordningen er blevet udbetalt til den begunstigede. Omstødelse er dog ikke mulig, hvis livsarvingen kan få fuld dækning for deres arvekrav ved et vederlagskrav under skiftet efter længstlevendes død, jf. Arveloven § 31, stk. 3.

Derudover er der specifikke tidsfrister for at kræve omstødelse af dispositioner, der afhænger af, hvornår livsarvingen har fået kendskab til dispositionen, og den skal være anlagt inden fem år fra den konkrete disposition. Hvis fristerne overskrides, kan livsarvingen kun fremsætte et vederlagskrav, ikke få dispositionen omstødt.

Bevisbyrden for ond tro er en betydelig udfordring for livsarvingerne, da de skal dokumentere både, at dispositionen har været økonomisk urimelig for boet, og at modtageren vidste eller burde have vidst dette. Det kan være vanskeligt at få indsigt i boets præcise økonomiske forhold, hvilket kan gøre det meget svært at bevise, at der er tale om ond tro. Der udover er det ofte lettere at påvise ond tro, hvis modtageren er en livsarving eller en samlever, da disse personer ofte har kendskab til

⁵⁶ Arveloven med kommentarer s. 199

boets økonomiske situation. Uden tilstrækkelige beviser for ond tro vil en disposition ikke kunne omstødes, selvom den økonomisk set kan anses som urimelig.

Såfremt der ønskes omstødelse af dispositioner fra et uskiftet bo kræver både, at der foreligger et økonomisk misforhold og, at modtageren har handlet i ond tro. Livsarvingen skal være opmærksom på de strenge tidsfrister og beviskrav, der gælder, og i tilfælde af, at omstødelse ikke er mulig, kan et vederlagskrav være den eneste løsning.

9. Konklusion

Formålet med denne fremstilling har været at komme frem til hvornår der foreligger misbrug af det uskiftede bo og såfremt dette statueres, så ligeledes hvad retsvirkningerne ved dette er.

Det må fastslås, at det ikke er muligt præcisere regler klart og tydeligt for, hvornår der er tale om misbrug af det uskiftede bos formue, eksempelvis ved at definere specifikke beløbsgrænser eller andre grænser. Der skal i stedet foretages en grundig og individuel helhedsvurdering af hver enkelte sag, hvor de faktiske omstændigheder, herunder boets værdi ved etableringstidspunktet, værdien på de tidspunkter, hvor dispositionerne er foretaget, og værdien af de konkrete dispositioner. Vurderingen af disse faktorer vil afhænge af typen af disposition, og hvordan de enkelte omstændigheder vejes i den samlede vurdering.

En vigtig del af vurderingen er længstlevende ægtefælles forbrug af formuen. Det konkluderes, at der er en tendens til, at bedømmelsen bliver skærpet, hvis formuen bliver væsentligt formindsket over en kortere periode. Retspraksis viser, at en væsentlig formindskning af boets formue over en periode på tre år kan anses som misbrug, mens den samme formindskelse ikke nødvendigvis vil blive betragtet som misbrug, hvis den sker over en længere periode på flere år. Dette spiller godt i forening med lovgivers ønske idet formuleringen siger at der skal være tale om et "urimeligt" forbrug. En hurtig formindskelse af formuen vil derfor ofte blive anerkendt som urimeligt forbrug, hvilket gør det lettere at vurdere dispositionerne som misbrug. Det kan også konkluderes, at en væsentlig formindskelse af formuen kan udgøre et væsentligt moment i vurderingen af, om der foreligger misbrug af det uskiftede bo. Det er dog vigtigt at understrege, at domstolene foretager en helhedsvurdering, hvor også andre faktorer end selve formindskelsen og dens hastighed vil blive inddraget.

Når det gælder gaver, skal det være tydeligt, at der er tale om en gave, og samtidig skal der være et økonomisk tab for boet. Dette kan ske ved gavedispositioner, hvor længstlevende ægtefælle giver ydelser til en livsarving eller foretager en ejendomsoverdragelse. Gaveydelser, der udgør en større andel af boets værdi, kan betragtes som misbrug, men det er nødvendigt at overveje flere faktorer i denne vurdering, såsom formuens størrelse, hvem der modtager gaven, og hvad motivet bag gaven er. Det kan derfor konkluderes, at risikoen for, at en gave bliver betragtet som misbrug, er højere, hvis gaven medfører et stort tab for boet på kort tid, eller hvis den modtager gaven ikke har ydet

nogen form for modydelse, eksempelvis i form af praktisk hjælp eller omsorg eller ved anden ydelse som kan have værdi for længstlevende ægtefælle, herunder en beboelsesret.

Når det gælder ejendomsoverdragelser i uskiftet bo, gælder de samme vurderingsprincipper som for gaveydelser. Hvis ejendommen overdrages til familiemedlemmer som led i et generationsskifte, er vurderingen mere lempelig. Længstlevende ægtefælle har som regel ret til at overdrage en ejendom til en værdi, der svarer til markedsprisen minus 15 %, her kan en bopælsret på ejendommen spille en rolle, da denne vil reducere ejendomsværdien og derfor kan få betydning for, om der er tale om misbrug. Det spiller i den forbindelse også en væsentlig rolle hvad længstlevendes ønsker har været i forbindelse med ejendomsoverdragelse, herunder om det har været et ønske at bibeholde ejendommen i familiens eje.

Såfremt der bliver konstateret misbrug kan livsarvinger fremsætte et vederlagskrav eller forsøge at få dispositionerne omstødt. Vederlagskrav kan fremsættes uden tidsfrist, hvilket muligvis gør det lettere at få gennemført.

Omstødelse kræver, at den begunstigede har handlet i ond tro, hvilket kan være svært at bevise, for livsarvingerne da det kræver at de har et indgående kendskab til boets formue.

Samlet set konkluderer jeg, at der fortsat eksisterer en vis usikkerhed om, hvornår der er tale om misbrug af det uskiftede bos formue. På trods af, at flere relevante faktorer er blevet identificeret, og der er opstillet en række kriterier, der bør inddrages i vurderingen, vil de præcise omstændigheder i den enkelte sag altid være afgørende for, om der er tale om misbrug. Dette betyder, at vurderingen i praksis vil kunne variere afhængig af de specifikke forhold, der gør sig gældende i hvert enkelt tilfælde, og derfor er der stadig et behov for en grundig og individuel vurdering af alle relevante elementer.

I den nuværende retspraksis er der en række faktorer, der ofte spiller ind i vurderingen af misbrug, som for eksempel hastigheden af formueforbruget, gaveydelser, ejendomsoverdragelser og længstlevende ægtefælles handlinger i relation til boets økonomi. Dog er der endnu ikke tilstrækkelig klarhed om, hvordan disse faktorer præcist skal afvejes i alle situationer, og hvordan de forskellige elementer skal forstås i relation til hinanden. Derfor vil en mere detaljeret og præcis regulering af misbrugsbegrebet være en fordel.

Det er derfor nødvendigt, at reglerne om misbrug af det uskiftede bos formue bliver præciseret yderligere i lovgivningen. En sådan præcisering vil ikke kun give længstlevende ægtefælle bedre forståelse for omfanget af sin råderet over boets formue, men også sikre, at hensynet til livsarvingernes økonomiske interesser bliver tilstrækkeligt beskyttet. Denne klarhed vil kunne skabe større forudsigelighed for alle parter, der er involveret i en sag om uskiftet bo, og reducere den juridiske usikkerhed, der i øjeblikket præger området.

En præcisering af lovgivningen om misbrug vil således kunne bidrage til en mere ensartet og retfærdig praksis, hvor både længstlevende ægtefælle og livsarvinger bedre kan navigere i de juridiske rammer. Det vil give dem mulighed for at forstå de konkrete krav og forventninger, der er til dispositioner over boets formue, og dermed sikre, at der ikke sker misbrug, samtidig med at længstlevende ægtefælle kan udnytte sin råderet på en måde, der er i overensstemmelse med lovgivningens intentioner. Dette vil i sidste ende kunne forbedre både retssikkerheden og retfærdigheden på området, og give en mere præcis vejledning til dem, der står overfor beslutninger om uskiftet bo.

Litteraturliste

Love

Arveloven, lov nr. 515 af 6. juni 2007

Lov om ægtefællers økonomiske forhold, lov nr. 548 af 30. maj 2017

Lovbekendtgørelse af lov om skifte af dødsboer, Lovbekendtgørelse nr. 1335 af 26/11/2015

Forarbejdere

Bemærkningerne til lov nr. 515 af 6. juni 2007 arvelov

Betænkning om skifte af dødsboer, Nr. 1270/1994, Justitsministeriet, 1994

Betænkning om revision af arvelovgivningen, Nr. 1473/2006, Justitsministeriet, 2006

Betænkning om arvelovgivningen, Nr. 291/1961, Justitsministeriet, 1961

Betænkning om skifte af dødsboer, Nr. 1270/1994, Justitsministeriet, 1994

Lovforslag som fremsat til arveloven, 2006/1 Lovforslag nr. 100

Retspraksis

TFA 2001.218 V

UfR 1996.1516 Ø

TFA 2011.437 Ø

UFR 1986.360 V

TFA 2009.428 Ø,

TFA 2013.180 Ø

U 2009.2258 V

U 2009.2823 V

U 2002.1968 Ø

TFA 2005.123/2

TFA 2018.110/2

TFA 2011.437 Ø

TFA 2008.132 Ø

Internetsider

<https://lex.dk/generalklausul>

<https://www.domstol.dk/om-os/tal-og-fakta/skiftesager/>

Litteratur

Retsvidenskabsteori, Carsten Munk-Hansen, Djøf Forlag, 2022

Arv og skifte, Erik Werlauff, 9. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2017

Arveloven med kommentarer, Anne Louise Bormann, Ib Hounsgaard Trabjerg, Karnov Group Denmark, 2017

Dødsboskifte, Anne Louise Bormann, Johan Hartmann Stæger, Ib Hounsgaard Trabjerg, Karnov Group Denmark, 2022